

Självständigt arbete 15 HP

Författare: Marcus Anders Valentin Svensson	Kurs: OP SA 14–17
Antal ord: 11 385	Kurskod: IOP303
SOLDATENS MENTALA ANPASSNING TILL INSATSMILJÖN EN INTERVJUSTUDIE OM HUR OMGIVNINGEN VID INSATS FS22 PÅVERKAR SOLDATEN PSYKOLOGISKT OCH DENNES RESPONS FÖR ATT HANTERA DENNA PÅVERKAN. ABSTRACT Soldier's individual skills are by far the most important and elementary in an armed conflict. A soldier is exposed to psychological challenges that affect his ability to perform. The academic literature is dominated by studies where adaptation is investigated at an organisational level and follows an 'up-down' structure. Therefore, is it not only interesting but also important to study how the environmental changes mentally affect the soldier and his ability to solve his duties. The purpose of the study is to investigate the impact of the environment on the soldier and the soldier's response to dealing with this effect. The study aims to test I-ADAPT Theory in a new context, investigating how external factors, in the environment of FS22, affect the soldier's mental processes. The results of the study showed primarily that the establishments of routines had a great impact on the soldiers' performance and their ability to adapt to the new environment. NYCKELORD I-ADAPT, Adaptation, FS22, Soldater i Afghanistan, Ployhart, Bliese, Pulakos	

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	4
1.1 TIDIGARE FORSKNING.....	4
1.2 PROBLEMATISERING	7
1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	8
1.3.1 Forskningsfråga.....	8
1.4 DISPOSITION	8
1.5 CENTRALA BEGREPP.....	8
1.5.1 Adaptationsförmåga	8
1.5.2 Anpassningsförmåga.....	8
1.5.3 Omgivning	8
2. TEORI.....	9
2.1 I-ADAPT TEORIN	9
2.2 TEORETISK AVGRÄNSNING.....	10
2.3 PRESTATION	12
2.4 BEARBETNINGSSYSTEMET	12
2.5 UNDERDIMENSIONER AV ANPASSNINGSFÖRMÅGAN.....	14
2.5.1 Stress.....	14
2.5.2 Interpersonell.....	14
2.5.3 Kris	14
2.5.4 Kulturellt.....	15
2.5.5 Osäkerhet.....	15
2.6 KRITIK MOT VALD TEORI	15
3. METOD	16
3.1 TEORIUTVECKLANDE FALLSTUIDE	16
3.2 INTERVJU	17
3.2.1 Urval	17
3.2.2 Intervjuguide.....	18
3.2.3 Etik	19
3.3 METOD FÖR BEARBETNING OCH ANALYS.....	20
3.4 OPERATIONALISERING	21
4. ANALYS OCH RESULTAT	22
4.1 ANALYS	22
4.1.1 Osäkerhet.....	22
4.1.2 Stress.....	22
4.1.3 Kulturellt.....	24
4.1.4 Kris	25
4.1.5 Interpersonell.....	26
4.2 RESULTAT	27
4.1.6 Anpassningsförmåga.....	27
5. AVSLUTNING	29
5.1 SAMMANFATTNING	29
Forskningsfråga.....	29
5.4 FÖRSLAG FÖR VIDARE FORSKNING.....	30
5.5 BETYDELSE FÖR DEN MILITÄRA PROFESSIONEN	30
LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING	31
LITTERATUR.....	31
OFFENTLIGT TRYCK.....	32
ELEKTRONISKA KÄLLOR.....	32
INTERVJUER.....	32

FIGURFÖRTECKNING

1. GRAFISK VISUALISERING AV I-ADAPT-TEORIN	10
2. KONTEXTUALISERAD I-ADAPT-TEORI	12
3. UNDER-DIMENSIONER AV INDIVIDUELL ADAPTION.....	14
4. SAMMANSTÄLLNING INTERVJUKANDIDATER	18
5. OPERATIONALISERAD ANALYSMATRIS	20
6. VISUALISERAT EXEMPEL AV KATEGORISERING.....	21

1. INLEDNING

Människan är den mest utvecklade arten på vår planet och genom historien har det även varit den mest adaptiva. ¹ Till förmån för att förenkla och skapa oss en bekvämare tillvaro, har vi med innovation och tekniska hjälpmedel i modern tid överträffat kroppens biologiska anpassningsprocess. ² Människan är en högst komplicerad varelse som autonomt kontrollerar och stabiliserar interna processer, vilket sker för att bibehålla kroppens fysiologiska funktionalitet. ³

Likväl som vårt levnadssätt och den miljö vi lever i ställer långsiktiga biologiska krav på anpassning, så ställer krigföringen och krigets natur liknande, kortsiktigare, krav på individens mentala anpassning för att bibehålla ett rationellt handlande. ⁴ Krigets natur återspeglas av krigföringens mest elementära drag, där grundidén tar uttryck i att övervinna en eller flera motståndare. Detta genom att förgöra dennes förmåga till att fortsätta sin kamp, oavsett om det innebär död, avvärning, anbringa tillräckligt påtagliga fysiska skador, eller att psykiskt påverka denne till att inte vilja fortsätta sin kamp. ⁵

Till skillnad från det vanliga livet i Sverige, innebär detta att människan, i detta fall soldaten, utsätts för extrema faror i ett konfliktdrabbat område. Det ständigt närvarande hotet om fysiskt våld innebär stora psykiska påfrestningar som både är komplexa och oberäknliga. Konflikter av irreguljär karaktär tenderar att vara oförutsägbara och hot kan uppkomma mycket plötsligt. Ovissheten detta medför innebär en ständigt närvarande psykologisk belastning, vanligen präglad av stress och rädsla för de faror som finns eller kan komma att uppstå. Dessa naturliga reaktioner spelar en kritisk roll för soldatens välmående, funktionalitet och stridsvilja. ⁶ Följande studie avser att undersöka hur dessa psykologiska faktorer i omgivningen påverkar soldaten.

1.1 TIDIGARE FORSKNING

I detta avsnitt presenteras tidigare studier gällande människans anpassning till nya miljöer, psykologisk reaktion och adaptation till extrema förhållanden. Avsnittet ämnar tydliggöra för den forskningslucka som existerar inom området.

Tidigare forskning visar att anpassning kan vara både permanent och tillfällig, att den sker i flera dimensioner och att den ämnar förbättra en organisms egen funktion i en omgivande miljö. Den genetiska anpassningen gällande människor kräver nödvändigtvis inte långa tidsförhållanden. I fall där det i den förändrade miljön återfinns likheter med människans ursprungliga miljö kan denne, tack vare genetisk variation, anpassa sig även under kortare tidsförhållanden. ⁷ Exempelvis vid temperaturförändringar.

---

¹ C.A. Piantadosi, *The Biology of Human Survival: Life and Death in Extreme Environments*, New York, Oxford University Press, Inc, 2003, s. 2

² A.C. Yehudi, *Human Adaption: The Biosocial Background*, New Brunswick, Transaction Publishers, 2011, s. 7

³ Piantadosi, *The Biology of Human Survival*, s. 10

⁴ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin* (MSD 16), FMV, FSV Grafisk produktion, 2016, s. 73

⁵ C. von Clausewitz, *On War*, 3e. tyska upplagan, övers. J.J. Graham, London: N. Trübner & CO., 1873, Vol. 1, book IV, chapter II, p. 124 - 25

⁶ Försvarsmakten, *Operativ Doktrin* (OPD), Stockholm, Elanders Sverige, 2014, s. 80

⁷ A.R. Frisnacho, *Human adaption and accommodation*, USA, University of Michigan Press, 1993, s. 4

Vidare menar A.R. Frisancho att anpassningen ej är begränsad till människans relation till sin biologiska natur utan att anpassningen istället är än djupare. Det argumenteras för att den psykologiska anpassningen är en lika betydande faktor för anpassningen som den biologiska, vilket dock gestaltar sig i en annan dimension.^{8, 9} Vidare menas även att anpassning kan liknas vid ett kretslopp, där genomförda adaptiva förändringar mot en viss miljö innebär att samma miljö efter organismen har anpassat sig inte längre är den samma. Med andra perspektiv på samma miljö blir människan således tvungen att påbörja ytterligare en ny anpassningsprocess för vidare optimering. Anpassningen är således begränsad i termer av att den är specifik och riktad mot en bestämd kontext utifrån de dåvarande förutsättningarna.¹⁰

R.E. Ployhart och P.D. Bliese stärker argumenten för att anpassningen inte är begränsad till genetiken. De menar att anpassning som grundas vid biologiska skillnader är tämligen enkel, då den avgörande faktorn i stora drag endast är en fråga om tur. Ployhart och Bliese menar att i den socialvetenskapliga genren förklaras anpassningen utifrån indikatorer på hur individer reagerar på olika förändringar.¹¹ Däremot påvisar de att mycket lite forskning har genomförts inom området i en arbetsrelaterad kontext och har med anledning till det tagit fram det teoretiska ramverket – I-ADAPT teorin.¹² Vilken utgör den teoretiska grunden för följande studie.

Även M. Williamson belyser problematiken av bristande forskning, dock istället i den militära kontexten. Williamson menar att anpassningen i krig är det ett bestående problem som saknar extensiv forskning. Samtidigt trycker Williamson på att militär effektivitet i grunden ligger vid förmågan att kunna finna sig i, samt anpassa sig till, den rådande miljön. Detta har visat sig korrekt gällande likväl storskaliga konflikter som mindre inomstatliga konflikter. Williamsons studie har sitt fokus vid hur krigsorganisationer i sin helhet svarar mot krigets fysiska förhållanden och omgivande förutsättningar. Forskningen bygger på fallstudier från första världskriget fram till det arab-israeliska kriget år 1973.¹³

Konflikter som berör Israel har visat sig vara ett attraktivt föremål för forskning av militär anpassning. I en studie med den israeliska försvarsmakten (IDF) som föremål under Israel-Hizbollah konflikten 2006, belyses problematiken gällande anpassningen i den militära kontexten.¹⁴ Artikeln diskuterar försök till att erfarenhetsförvalta historiska lärdomar frambringade av omgivningsförändringar.¹⁵

Studien ger en nyanserad analys av IDF:s anpassning och illustrerar dynamiken mellan både 'uppifrån-och-ner' och 'nerifrån-och-upp' processer för militär innovation.¹⁶ Där den belyser flera faktorer och organisatoriska drag som främjar tillvaratagandet av dessa. 'Nerifrån-och-upp' innovation anses vara mest troliga i organisationer med antingen en svag central doktrin,

---

⁸ Yehudi, *Human Adaption*, s. 7

⁹ Frisancho, *Human adaption and accommodation*, s. 4

¹⁰ Yehudi, *Human Adaption*, s. 9

¹¹ R.E. Ployhart and P.D. Bliese, 'Individual Adaptability (I-ADAPT) Theory: Conceptualizing the Antecedents, Consequences, and Measurement of Individual Differences in Adaptability', *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, vol. 6, 2006, s. 3

¹² Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 4

¹³ M. Williamson, *Military adaptation in war: with fear of change*, New York, Cambridge University Press, 2011, s. 1-1, 1-2

¹⁴ R.D. Marcus, 'Military Innovation and Tactical Adaptation in the Israel-Hizballah Conflict: The Institutionalization of Lesson Learning in the IDF', *The Journal of Strategic Studies*, vol. 38, no. 4, 2015, s. 500

¹⁵ Marcus, *The Journal of Strategic Studies*, s. 523-25

¹⁶ Marcus, *The Journal of Strategic Studies*, s. 500

flertalet informella kommunikationskanaler eller befäl utbildade till flexibelt förhållningssätt, samt i organisationer med en icke-bestrafande kultur. Studien menar att marktrupper fyller en viktig roll i att frambringa och forma militär innovation. Det visade sig även att en flexibel, öppensinnad och djärv befälsstil var nödvändig i de högre staberna för att innovationen effektivt skulle tas tillvara på.¹⁷ Istället för att studera organisationens effekter, påvisar studiens resultat således det intressanta området att vidare studera soldater på en enskild nivå samt deras individuellt bidragande effekt.

Vidare har Afghanistankriget (2001-), som är föremål för denna studie, tidigare berörts vid forskning av anpassning. En jämförelsestudie mellan franska och tyska militära anpassningsprocesser med utgångspunkt i att fransk militär anpassning skiljer sig åt från övriga konventionella krigsmakter. Hypotesen är att franska styrkor vanligen ser in mot egen organisation för att identifiera doktrinära problem till skillnad från att se utåt till andra nationers doktriner.¹⁸ Studien falsifierar dock påståendet och menar att franska väpnade styrkor är lika kvicka med att omsätta andra nationers erfarenheter till förmån för egen utveckling.¹⁹

Ytterligare har den brittiska insatsen i Helmand år 2006 till år 2009 varit föremål för forskning av militär anpassning. Studien menar att brittiska styrkor, på brigads nivå, anpassade sig för att effektivt nyttja krigsmakt.²⁰ Studiens resultat visar att styrkorna successivt svarade till operationella förändringar och att exploatering av egna förmågor möjliggjorde styrkornas utveckling. Studien uppmärksammar även behovet av kulturella exporter för att stödja missionen i Afghanistan. Vidare framläggs att mer forskning kopplat till lärande och särskilt till hur militära styrkor anpassar sig behövs. För det mesta, när problem uppstår i fält, kommer de militära styrkorna att anpassa sig och oftast är dessa anpassningar tillräckliga för att vända en insats. Anpassning kan innebära bättre nyttjande av tillgängliga taktiska metoder, tekniker och teknologiska medel eller att nya metoder för tillvägagångssätt utvecklas. Över tid kommer detta nyttjande att ackumuleras till vad som senare kommer att benämnas som innovation. Kulturell förståelse är grundläggande för en inflytelseorienterad och befolkningscentrerad strategi.²¹

Ingen av de ovan nämnda forskningarna lägger tyngdpunkt vid soldatens individuella förmåga till att anpassa sig mot omgivningen, eller hur detta individuellt påverkar prestationsförmågan. Dock har Claes Wallenius undersökt detta i fyra studier, varav två berör militär personal. Dessa studier undersöker hur individer psykologiskt anpassar sig till direkta föreliggande hot eller faror.

Wallenius studier utförs på svenska soldater respektive operatörer som tjänstgjort under fredsfrämjande insatser. Studierna inriktade sig på den individuella reaktionen och prestation kopplat till situationer med direkt föreliggande hot. Generellt visade resultatet att kandidaterna i studien presterade väl när de utsattes för direkt fara och allvarligare funktionsproblem visade sig vara mycket ovanliga. Vanligare var det att kandidaterna rapporterade om känslor av osårbarhet. Det visade sig även vara vanligt med bristande

---

¹⁷ Marcus, *The Journal of Strategic Studies*, s. 523-25

¹⁸ O. Schmitt, 'French Military Adaptation in the Afghan War: Looking Inward or Outward', *The Journal of Strategic Studies*, vol. 40, no. 4, 2017, s. 1

¹⁹ Schmitt, *The Journal of Strategic Studies*, s. 20-21

²⁰ T. Farrell, 'Improving in War: Military Adaptation and the British in Helmand Province, Afghanistan, 2006-2009', *Journal of Strategic Studies*, vol. 33, no. 4, 2010, s. 567

²¹ Farrell, *The Journal of Strategic Studies*, s. 588-92

känslomässig stabilitet och kognitiv förmåga. Hur vida kandidaterna reagerade och hur deras prestation påverkades visade sig bero på situationens karaktär och individernas personlighetsdrag. De som generellt visade sig relatera till sämre prestationer, var situationer där kandidaterna upplevde känslor av maktlöshet, eller under situationer med arbeten som krävde hög kognitiv kapacitet.^{22 23}

1.2 PROBLEMATISERING

Den övergripande akademiska litteraturen som berör militär anpassning domineras av studier där anpassning angrips på den organisatoriska nivån och följer en 'uppifrån-och-ner' struktur. Dessa studier berör även endast de teknologiska, strukturella och doktrinära aspekterna av anpassning. Studien av IDF:s styrkor under Israel-Hizbollah konflikten och den brittiska missionen i Helmand bekräftar vikten av att studera militär anpassning 'nerifrån-och-upp'.²⁴ Wallenius studier undersöker anpassningen på en individuell nivå, dock begränsat till anpassningen när ett direkt hot föreligger. Detta gör det således intressant att vidare studera soldater på en enskild nivå, i den militära kontexten under förhållanden där ett direkt hot inte föreligger.

Soldatens individuella färdigheter är viktiga och elementära under en väpnad konflikt.²⁶ Utan dugliga operatörer fyller tekniskt avancerade vapensystem eller välskrivna doktriner en mindre roll.²⁷ Soldatens förmåga att lösa sina uppgifter är därmed en central faktor för en försvarsmakts operativa förmåga²⁸, funktionalitet och trovärdighet.²⁹

Från att verka under övnings- och utbildningsförhållanden i ett fredligt och demokratiskt samhälle, till att verka under skarpa förhållanden i ett land präglad av fattigdom, krig, och bristande tillämpning av mänskliga rättigheter innebär en mental omställning³⁰. Trots goda förberedelser inför internationella insatser innebär omställningen en psykologisk belastning jämfört med vad den svenska soldaten vanligen utsätts för³¹. Hur omställningen till den beskrivna kontexten psykologiskt påverkar soldaten och dennes förmåga att lösa sina arbetsuppgifter är därav en viktig fråga att ställa. Detta ämne är således ett intressant föremål att utforska.

---

²² C. Wallenius, G. Larsson and C.R. Johansson, 'Military Observers' Reactions and Performance When Facing Danger', *Military Psychology*, vol. 16, no. 4, 2004, s. 211-229

²³ C. Wallenius, G. Larsson and C.R. Johansson, 'Reactions and Performance of Swedish Peacekeepers in Life-Threatening Situations', *International Peacekeeping*, vol. 9, no. 1, 2002, s. 133-152

²⁴ Marcus, *The Journal of Strategic Studies*, s. 523-25

²⁵ Farrell, *The Journal of Strategic Studies*, s. 588-92

²⁶ Försvarsmakten, *Försvarsmaktens Strategiska Inriktning 2015*, (FMSI 2015 Ä1), ändringsutgåva 1, Högkvarteret, 2016, s. 15

²⁷ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, s. 45

²⁸ Försvarsmakten, *Försvarsmaktens Strategiska Inriktning 2015*, s. 16

²⁹ Regeringens proposition 2014/15:109, *Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016-2020*, Elanders Sverige AB, Stockholm, 2014, s. 63

³⁰ Regeringskansliet, *strategi för Sveriges stöd till det internationella engagemanget i Afghanistan*, [hemsida], 2015, <http://www.regeringen.se/land--och-regionstrategier/2010/07/strategi-for-sveriges-stod-till-det-internationella-engagemanget-i-afghanistan/>, (hämtad 8 maj 2017), s. 13

³¹ Grinker and Spiegel, *Men Under Stress*, s. vii

1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Studiens syftar till att undersöka omgivningens påverkan på soldaten och soldatens respons för att hantera denna påverkan. Studien ämnar pröva I-ADAPT Teorin³² i en ny kontext, detta genom att undersöka hur yttre faktorer, i insatsmiljö FS22, påverkar soldatens mentala processer. Teorin har tidigare enbart prövats i civila sammanhang och en undersökning av teorin i en kontext karaktäriserad av extrema förhållanden, kan bidra till att öka dess användningsområdet. Genom att utforska soldatens anpassningsförmåga kan denna bättre förebyggas inför kommande insatser.

1.3.1 Forskningsfråga

Hur påverkas soldatens psykologiska anpassning till insatsmiljön FS22?

1.4 DISPOSITION

Inledningsvis presenteras I-ADAPT teorin vilken ligger till grund för studiens operationaliserade ramverk. Därpå presenteras och diskuteras studiens metodiska tillvägagångssätt för inhämtning, bearbetning och analysering av empiriskt material. Därefter följer studiens analys utifrån den presenterade teorin och den operationaliserade modellen, samt vad det resulterade i. Slutligen diskuteras studiens resultat samt dess innebörd för den militära professionen och förslag av vidare forskning presenteras.

1.5 CENTRALA BEGREPP

Begrepp innehållandes ett särskilt värde eller funktion. Begreppen som presenteras kan förekomma i olika böjningar eller med varierande ändelser.

1.5.1 Adaptationsförmåga

Begreppet *adaptationsförmåga* är ett samlingsord för hur en individ utifrån sin förmåga, vilja, skicklighet, fallenhet och motivation förändrar eller anpassa sig till olika arbetsuppgifter, sociala konstellationer eller miljömässiga omgivningar. *Adaptationsförmågan* är summan av den sammantagna teoretiska modellen.

1.5.2 Anpassningsförmåga

Begreppet *anpassningsförmåga* är en del i *adaptationsförmågan* och utgörs av det sammantagna värdet av de fem underdimensionerna i den teoretiska modellen.

1.5.3 Omgivning

---

³² Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*.

Begreppet *omgivning* innefattar faktorer av och i den rådande miljön, kontexten, situationen, händelsen, uppgiften och egen eller andras roller. Det används generiskt för att rama in bredden och mångfalden av signaler, egenskaper och krav som av dessa faktorer åberopar *adaptationsförmåga*.³³ *Omgivningen* kan vara av dynamisk eller statisk natur. Den *dynamiska omgivningen* är föränderlig och ställer krav på adaptation, medan den *statiska omgivningen* är oförändrad.

2. TEORI

I det teoretiska kapitlet förklaras I-ADAPT teorin övergripande efterföljt av en redogörelse för studiens teoretiska avgränsningar. Därefter presenteras de teoretiska delarna som för studien är relevanta. Avslutningsvis presenteras kritik mot den valda teorin.

2.1 I-ADAPT TEORIN

I-ADAPT Teorin (*Individual Adaptation Theory*) grundar sig i erfarenheter från ett mångårigt forskningsprojekt. Det teoretiska konceptet är sammansatt i en modell bestående av karaktärsdrag, anpassningsförmåga, processer för bearbetning, prestation och omgivningsfaktorer. Dessa områden är indelade i ett nätverk, se *figur 1*, baserat på relationen de har till varandra och utifrån omgivningen som de befinner sig i.³⁴ Teorin nyttjas för att förstå, samt bedöma den individuella adaptationsförmågan i tillämpade kontexter³⁵ och berör de generella aspekterna av adaptationen³⁶. Modellen i *figur 1* illustrerar individuell adaptationsförmåga där, karaktärsdrag, underdimensioner av anpassningsförmåga, bearbetningsprocesser, prestation och omgivningsfaktorer tillsammans avgör adaptationen. Modellen är staterad på en referenslinje med utgångspunkt i två poler, till vänster; Avlägsna faktorer och till höger, närliggande faktorer. Linjen tar sin utgångspunkt i omgivningens karaktär och det är den som utlöser processen för adaptation.

Karaktärsdragen är de mest avlägsna avgörande faktorer och består av kognitiv förmåga, personlighetsdrag, intressen, värderingar och fysisk förmåga. Dessa anses vara generella egenskaper som är svårpåverkade och avgör prestationen i en statisk omgivning. Anpassningsförmågan är närliggande avgörande faktorer består av åtta underdimensioner som identifierades av Pulakos et al.³⁷ och utvecklades genom att undersöka den adaptiva förmåga som krävs i arbetslivet. Dimensionerna är Kris, kulturellt, stress, interpersonell, fysisk, kreativitet, lärande och osäkerhet.³⁸ Dessa faktorer är mer tillståndsliknande, lättare att påverka och avgör prestationen i en dynamisk omgivning.

Anpassningsförmågan är den primära och direkt bestämmande faktorn av bearbetningsprocesserna, vilka även är tillståndslika och kan påverkas av omgivningen. Anpassningsförmågan påverkar direkt hur individer uppfattar en situation samt hur snabbt de förmår identifiera förändringar. Det är antaget att individer med bättre anpassningsförmåga

---

³³ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 23

³⁴ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 4

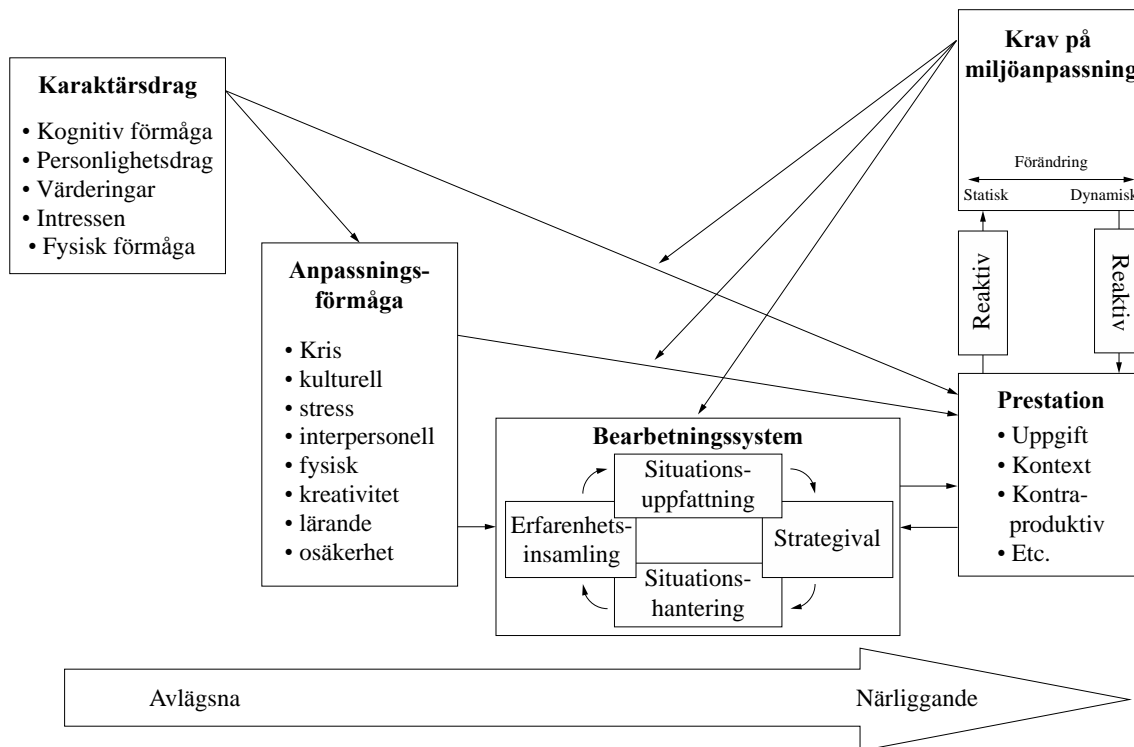
³⁵ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 4

³⁶ S. Wang, 'Individual Differences in Adaptation to Changes', PhD Thesis, Rice University, 2015, s. 6

³⁷ E.D. Pulakos et al. 'Adaptability in the workplace: Development of a taxonomy of adaptive performance', *Journal of Applied Psychology*, vol. 85 no. 4, 2000, s. 612-624

³⁸ Översatt från engelska: crisis, cultural, work stress, interpersonal, physical, creativity, learning, and uncertainty adaptability.

bör vara mer benägna att välja framgångsrika strategier för att hantera utmanande eller stressande situationer, bemöta dessa aktivt med ut efter vald strategi och lära sig av uppmärksammade erfarenheter. Bearbetningsprocesserna och strategivalet har således en direkt påverkan på prestationen, vilken i sin tur återkopplar till bearbetningsprocesserna om processerna i bearbetningen var framgångsrika i den rådande omgivningen eller ej.³⁹

Figur 1. grafisk visualisering av I-ADAPT teorin.^{40 41}

2.2 TEORETISK AVGRÄNSNING

Med hänsyn för att studien ställer den teoretiska modellen till en specifik kontext mot en målgrupp som regelbundet verkar och är adapterade till en annan kontext genomförs följande avgränsningar, Avgränsningarna innebär att studiens blir tydligare i sin helhet då den beror de delar av den teoretiska modellen som är relevanta gentemot den ställda frågan.

Ployhart och Bliese hävdar att adaptionsförmågan kan behövas eller nyttjas även i en oförändrad omgivning, detta om individens agerande ej anses effektivt i den rådande situationen. Dock ger teorin inte en tillräckligt utförlig beskrivning för vilka omständigheter proaktiv anpassningsförmåga är nödvändig. Då detta ej diskuteras är svårt att veta vad teorin hänvisar till.⁴² Resultatet av detta innebär att proaktiv inte behandlas inte i den aktuella studien. Då det är adaptionsförmågans underdimensioner som är starkt bestämmande vid den reaktiva adaptationen behandlar studien inte faktorerna av karaktärsdragen.

³⁹ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 13-26

⁴⁰ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 16

⁴¹ Modellen är direktöversatt från engelska till svenska

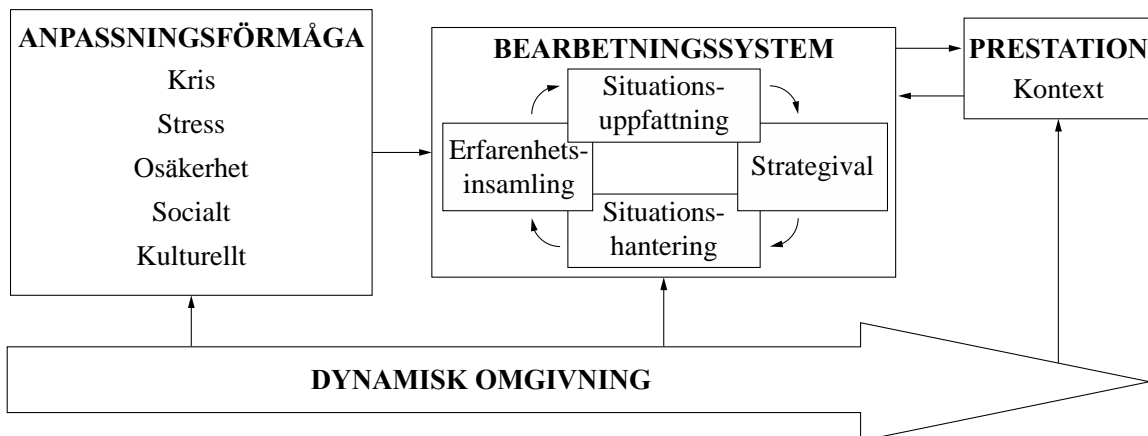
⁴² Zorzie, 'Individual Adaptability', s. 15

Den teoretiska modellen kontextualiserar åtta underdimensioner av anpassningsförmågan, varav fem av dessa underdimensioner inkluderas i den aktuella studien. Underdimensionerna fysisk, kreativitet och lärande exkluderas, med hänsyn till att de saknar relevans mot den studerade omgivningen.

Den fysiska underdimensionen berör förvisso fysiskt utmanande miljöer eller uppgifter, dock avser studien att beröra psykologiska utmaningar snarare än fysiska. Den fysiska aspekten anses även vara förberedd, behållen och övervakad redan innan Insats FS22, detta med hänsyn till soldatyrkets fysiskt krävande natur. Underdimensionen för kreativitet innebär att skapa innovativa idéer och nyttja kreativa lösningar för att hantera problem. Detta anses mer tillämpningsbar mot ledande befattningar på den taktiska och i synnerhet den strategiska ledningsnivån, där arbetsuppgifterna är komplexare och täcker en större tidshorisont, samt kräver ett djupare samspel mellan resurser. Situationer som ställer krav på kreativitet kan uppstå även inom soldatens befattning, dock är dessa troligen mer sällsynta, vilket medger dess utelämnande i den aktuella studien. Lärandets underdimension exkluderas i studien med hänsyn till dess allmängiltiga karaktär. Situationer där underdimensionen lärande förväntas dock uppstå i omgivningen under Insats FS22, även om den i sig inte central. Omgivningen i sig karaktäriseras ej för att vara unik kopplat till lärande, dock påverkas lärandet i omgivningen. Detta är dock snarare på grund av stress, oro och kris vilka berörs i de resterande fem underdimensionerna.

Vidare anses underdimensionerna stress, interpersonell, kris, kulturellt och osäkerhet vara relevanta för studiens ändamål. Soldaten förväntas möta uppdrag som innebär risk för både eget eller andras liv, hög arbetsbelastning, olika former av uppdrag eller situationer som individen tidigare inte upplevt i Sverige. Dessa förväntas orsaka stress som individen behöver hantera. Situationer som kantas av faror för liv, eller skador förväntas utlösa och innebära kris. Dessa krav av anpassning ger underdimensionerna stress och kris relevans för studien. Vidare förväntas soldaten att ställas inför situationer där fullständig information ej är tillgänglig med hänsyn till att motståndarens handlingar som inte går att förutse. Av denna anledning är osäkerhet relevant. Slutligen förväntas soldaten möta nya och olika kulturella grupper samt individer som uppför sig och interagerar på nya sätt. Likväl förväntas den interpersonella belastningen vara högre med hänsyn till att soldaterna lever och arbetar tätt in på varandra 24 timmar om dygnet på en begränsad yta. Kulturell och interpersonell anses därav relevanta under-dimensioner för att hantera omgivningen. Underdimensionernas djupare innebörd för studien redogörs senare i detalj.

Följande avgränsningar renderar i nedanstående modell, *figur 2*.

Figur 2. Kontextualiserad I-ADAPT teori. ^{43 44}

En konsekvens av denna hierarkiska struktur är att inte alla typer av förmågor till anpassning är baserade på samma skäl. Det förklarar även varför adaptionsförmågan kontextualiseras som en bred sammanfattning av anpassningsförmågans underdimensioner som den mest relevanta för att nå en effektiv förändring och / eller passform i en viss *omgivning*. Till exempel kräver adaptation till olika interpersonella situationer förmodligen andra underdimensioner av anpassningsförmågan än vad de gör vid adaptation till olika typer av tekniska instrument. Fördelen med den breda konceptualiseringen framför att mäta karaktärsdrag är att vi ofta inte vet vilka specifika drag som är viktigast för en viss typ av förändring. Eftersom anpassningsförmågan omfattar en bred relevant varians reflekterad mellan de fem underdimensionerna, bör den visa sig vara användbar över ett större antal situationer. ⁴⁵ Eftersom studien söker svar på frågor kopplade till den kumulativa anpassningsförmågan i en rad olika dimensionen av en omgivning bör denna modell således vara lämplig.

2.3 PRESTATION

Prestationen i teorin särskiljer på begreppet prestation, teorin menar att prestationen uppenbarar sig i tre olika dimensioner. Dessa dimensioner är prestation mot att lösa uppgift, prestation mot att hantera en omgivning samt prestationen mot att samarbeta. Respektive dimensionen kräver en framgångsrik anpassningsförmåga i den dynamiska omgivningen, däremot kräver respektive dimension av prestationen olika mycket från olika underdimensioner i anpassningsförmågan. Till exempel kan prestationen vid samarbete innebära att en individ lär sig hjälpa eller samarbeta med nya medarbetare från olika kulturer. ⁴⁶ Vilket situationen då rimligtvis ställer högre krav på den kulturella dimensionen av anpassningsförmågan.

2.4 BEARBETNINGSSYSTEMET

I bearbetningssystemet sker följande processer: situationsuppfattning, strategival,

⁴³ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 16

⁴⁴ Modellen är översatt från engelska till svenska och kontextualiserad efter studiens teoretiska avgränsningar.

⁴⁵ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 15

⁴⁶ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 21

situationshantering samt erfarenhetsinsamling. Systemet i sig utgörs inte av specificerade detaljer, utan snarare sammanfattningar av dessa i fyra stora bearbetningssteg.⁴⁷ Adaptivt lagda individer kommer på ett fördelaktigare vis tolka en situation och välja en lämpligare strategi (strategival) utifrån sitt strategiska urval för att hantera situationen. Detta leder till att individen ändrar sitt beteende för att möta den nya *omgivningen*, hanterar den utmanande händelsen (självreglering och situationshantering), extraherar lärdomar utifrån upplevelserna (erfarenhetsinsamling) och repeterar åter processerna baserat på den nya registrerade informationen. Information som i sin tur utökar det strategiska urvalet.⁴⁸

Skillnaderna i anpassningsförmågan har en direkt påverkan på individens uppfattning och värdering av omgivningen. Individer med god anpassningsbarhet identifierar snabbt förändringar i omgivningens funktioner och signaler, uppskattar när signalerna inte har förändrats men egentligen borde, identifiera och tolkar omgivningen som utmanande snarare än stressande och identifierar hur denne behöver ändra sitt beteende för att bättre möta omgivningens krav. Mer anpassningsbara individer bör därför uppfatta uppgifter och situationer annorlunda än dem som är mindre adaptiva.⁴⁹

Adaptiva individer förväntas förhålla sig aktivt till situationer, genomföra val och realiseringar av lösningsorienterade strategier. Individen förvärvar kunskap om sin prestation och situationens händelser och kan således bredda förståelsen för relationen mellan beteende och situation. Detta leder till att individen drar lärdomar från resultatet av sitt uppträdande, förändrade beteende och sitt val av strategi. Individer med god adaptionsförmåga kommer utföra dessa uppgifter snabbare och mer exakt. Således påverkar anpassningsförmågan bearbetningen och relationerna mellan de processerna i bearbetningssystemet.

Orsaksriktningen är enkelriktad från anpassningsförmågan till bearbetningssystemet.⁵⁰ Dock påverkar inte anpassningsförmågans samtliga underdimensioner alla processer i bearbetningssystemet likvärdigt. Vissa underdimensioner har starkare eller svagare påverkan beroende på *omgivningens* karaktär. Exempelvis har underdimensionen som berör kulturella aspekter störst inverkan på processerna i bearbetningssystemet när individer från olika kulturer hanteras, medan underdimensionen kris har en mindre påverkan.⁵¹ Enligt *figur 2* arbetar processerna i *bearbetningssystemet* efter en kontinuerligt dynamisk slinga. Dessa processer innebär en omedelbar effekt på prestationen.

Denna effekt benämns, med anledning till att orsaksriktningen går från bearbetningssystemet till prestationen. Frammatningsmekanismen gör det möjligt att förändra förhållandet mellan bearbetningssystemet och prestationen. Möjligheten drivs av förekommande återkoppling mellan prestationen och bearbetningssystemet.⁵² Teorin tillåter dessa förutsättningar genom omgivningens natur, och därmed bestämmer omgivningen behovet i och av anpassningsförmågan. *Figur 2* visar hur omgivningen förmedlar dessa effekter, varav en pil representerar dennes direkta effekt på bearbetningssystemet och två pilar som modereringseffekter, en mot förhållandet anpassningsförmågan och en mot prestationen. Som noterats ovan är det de mer variabla och tillståndliknande faktorerna som följaktligen påverkas av *omgivningen*. I och med att bearbetningssystemet begränsar eller förstärker

---

⁴⁷ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 19

⁴⁸ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 20

⁴⁹ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 19-20

⁵⁰ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 20

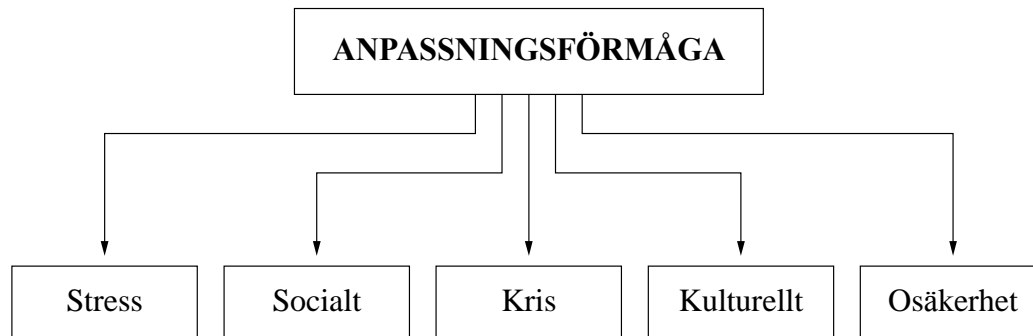
⁵¹ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 21

⁵² Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 22

omgivningens effekt på anpassningsförmågan.⁵³

2.5 UNDERDIMENSIONER AV ANPASSNINGSFÖRMÅGAN

Respektive dimension är kontextualiserade som positiva attribut för den framgångsrika sammantagna anpassningsförmågan.

Figur 3. Underdimensioner av anpassningsförmågan.^{54 55}

2.5.1 Stress

Förmår att med effektiva verktyg hantera stress, förmår att vara strukturell och lugn under svåra omständigheter, plötsligt uppkomna situationer eller vid hög arbetsbelastning. Överreagerar inte på oväntad information och kan upprätthålla ett lämpligt humör. Förmår att kanalisera arbetsenergi och fokus för att göra rätt prioriteringar och agera föredömligt genom professionalism i stressfyllda sammanhang⁵⁶.

2.5.2 Interpersonell

Teorin menar att beteenden som tyder på en framgångsrik anpassning i den interpersonella dimensionen identifieras genom att individen är öppensinnad, lyssnar och tar andras synpunkter, åsikter och idéer i beaktning, hanterar och förhåller sig konstruktivt till negativt laddad feedback.⁵⁷

2.5.3 Kris

Reagerar i kris-, faro- eller livshotandesituationer på ett rationellt sätt. Kan snabbt analysera hur farliga situationer kan hanteras och vilka följder detta innebär. Kan tänka klart och förmår att ta snabba beslut. Hanterar emotionella reaktioner och förmår bibehålla focus och angripa situationer objektivt.⁵⁸

⁵³ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 24

⁵⁴ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 15

⁵⁵ Modellen är översatt från engelska till svenska och kontextualiserad efter studiens teoretiska avgränsningar.

⁵⁶ E.D. Pulakos et al. 'Adaptability in the workplace: Development of a taxonomy of adaptive performance', *Journal of Applied Psychology*, vol. 85 no. 4, 2000, s. 612-624

⁵⁷ Pulakos et al. *Journal of Applied Psychology*, s. 612-624

⁵⁸ Pulakos et al. *Journal of Applied Psychology*, s. 612-624

2.5.4 Kulturellt

Söker självmant kunskap och förståelse av dynamiken i andra grupper, organisationer eller kulturer, har god förmåga att anpassa sig till andra kulturer och acceptera samt respektera deras värderingar, seder och förhållningssätt. Förändrar eget beteende problemfritt för att undvika kulturella missförstånd, förmår att sätta sig in i andra individers situationer och förstå anledningar till deras agerande.⁵⁹

2.5.5 Osäkerhet

Förmår att aktivt hantera och agera utan att känna till all fakta och under osäkra omständigheter, kan med enkelhet skifta fokus vid snabba och oväntade förändringar, anpassar sig effektivt till gemensamma riktlinjer i form av mål, planer och prioriteringar.⁶⁰

2.6 KRITIK MOT VALD TEORI

Teorin är helt obeprövad mot den militära kontexten och dess förklaringskraft förtjänar och förtjänar således att ifrågasättas. Dock har den beprövats vid två tidigare sammanhang, (1) vid en studie av adaptationens påverkan på universitetsstudenters studieresultat⁶¹. Samt (2) vid en studie av adaptiv förmåga i konstruerade sammanhang där teorins bärighet stod i centrum⁶². Studierna ifråga beprövar inte det teoretiska ramverket i sin helhet, utan berör endast följande delar: karaktärsdrag (kognitiv förmåga och personlighetsdrag), adaptationsförmåga (samtliga åtta underdimensioner), strategival och prestation.⁶³ De delar ur modellen som beprövades resulterade i att stärka dess trovärdighet.

Ytterligare kritik som uttrycks mot teorin riktar sig till teorins påstående om att adaptationen bestämts utifrån dess åtta underdimensioner, att dessa tillsammans i en viktad sammansättning bestämmer den övergripande adaptationen hos en individ. De brister som påpekas med påståendet är att teorin inte föreslår ett tillräckligt utvecklat ramverk för hur sammanvägningen av respektive underdimension bör genomföras i olika kontexter.⁶⁴ I studien hanteras detta genom en djupgående kvalitativ textanalys av teorin för att på så vis, därefter, själv utveckla ett operationaliserat ramverk för att mäta adaptationen i studiens specifika kontext.

---

⁵⁹ Pulakos et al. *Journal of Applied Psychology*, s. 612-624

⁶⁰ Pulakos et al. *Journal of Applied Psychology*, s. 612-624

⁶¹ Zorzie, 'Individual Adaptability', s. 95

⁶² Wang, 'Individual Differences in Adaptation to Changes', s. 3

⁶³ Wang, 'Individual Differences in Adaptation to Changes', s. 5

⁶⁴ Wang, 'Individual Differences in Adaptation to Changes', s. 91

3. METOD

I följande kapitel presenteras de metodiska tillvägagångssätt som härledigt studien genom insamling av empiri, bearbetning, operationalisering av tidigare presenterad teori och processen för analys. De metodiska valen diskuteras fortlöpande genom kapitlet.

3.1 TEORIUTVECKLANDE FALLSTUDE

För att lyckas med att svara på den ställda frågan, som är av en förklarande natur, behöves en metodisk ansats som klarade av att svara på frågor som söker ett sammanhang där något påverkar något annat, alltså att frambringa förståelse av *hur* saker och ting i verkligheten hänger ihop. Den förklarande studien innehåller huvudsakligen två delar, dessa är att finna bevismaterial för att något påverkar något annat och att utifrån inhämtat bevismaterial identifiera orsakssambandet mellan dessa delar, vilket även benämns som kausala mekanismer. Med inhämtad empiri och identifierade samband kan en förklaring tydliggöras av varför, eller varför inte, det ena påverkar det andra.⁶⁵ Dessa typer av problemområden attackeras regelmässigt genom någon av följande metoder: *teorikonsumerande studie*, *teoriprovande studie* eller *teoriutvecklande studie*.⁶⁶ Med hänsyn till att studien utgår från ett befintligt teoretiskt ramverk vilket ställs inför en, för teorin, obeprövad kontext och avser bredda dennes verkningsgrad är den *teoriutvecklande studien* den metod som lämpar sig bäst för att nå ett studieresultat som korrelerar med studiens syfte. Den *teoriutvecklande studien* menar att bredda en vald förklaringsmodell. Detta genom att testa ett nytt oprövat empiriskt material baserat på en befintlig teoris förklaringsfaktorer. Studiens resultat bidrar således till att bredda teorins tillämpningsområde och öka dess trovärdighet.⁶⁷

I och med att den metodiska ansatsen riktar sig till att utveckla det teoretiska materialet till en ny kontext faller det sig naturligt att studera ett specificerat fall. Fallstudien nyttjas när studiens ambition ligger vid att utforska och belysa erfarenheter eller processer som har förekommit i en viss omgivning.⁶⁸ Metoden riktar sig alltså till att undersöka fenomen djupare och på ett mer detaljerat vis, vilket anses nödvändigt för att nå svar på kontextens psykologiska inverkan på individen⁶⁹. Det fallstudien berör är Afghanistan kriget (2001-), närmare bestämt den svenska insatsrotationen FS22. Det intressanta från fallet i sig är den psykologiska kontexten den bildar. Denna kontext är en del av omgivningen som samtliga kandidater utsatts för och påverkats av. Det är med andra ord omgivningen som verkar som den förändrade faktorn kandidaterna utsatts för.

Varför fallet FS22 är ett intressant föremål för studien beror på konfliktens karaktär. De svenska militära styrkornas huvudsakliga uppgift i Afghanistan var att tillsammans med den afghanska regeringen skapa förutsättningar för säkerhet gentemot den afghanska befolkningen samt gentemot övriga insatser som genomfördes i området, ämnade att stödja landets utveckling.⁷⁰ Konflikten var flerdimensionell och karaktäriseras av en blandning av väpnat uppror, terrorism, organiserad brottslighet och övervintrande krigsherrar som alla hade ett

---

⁶⁵ Esaiasson et al., *Metodpraktikan*, s. 66

⁶⁶ Esaiasson et al., *Metodpraktikan*, s. 35

⁶⁷ Esaiasson et al., *Metodpraktikan*, s. 42

⁶⁸ M. Denscombe, *Forskningshandboken*, 2: a uppl., Lund, Studentlitteratur, 2016, s. 59

⁶⁹ U. Bjereld, M. Demker och J. Hinnfors, *Varför vetenskap?* 3:e uppl., Lund, Studentlitteratur, 2013, s. 118

⁷⁰ Regeringskansliet, *strategi för Sveriges stöd till det internationella engagemanget i Afghanistan*, s. 20f.

större eller mindre intresse för att konflikten skulle bestå.⁷¹ Efter talibanregimens fall ökade våldsnivåerna successivt från år till år och situationen i området fortsatte att förvärras utan tecken på att trenden skulle komma att brytas. Konflikten eskalation resulterade i ett ökat antal förluster för både de afghanska säkerhetsstyrkorna och de internationella styrkorna, samt även bland civilbefolkningen.⁷² Den omfattande våldsnärvaron och osäkerheten av den flerdimensionella karaktären är långt ifrån vad en svensk soldat vanligen utsätts för vilket gör fallet relevant för att nyttjas i studien. Ytterligare, då studien snarare menar att förklara processerna för anpassningen än dess faktiska resultat, är det metodologiska valet av fallstudie lämpligt. Värdet i fallstudien är dess förklaring till varför vissa resultat har uppstått, snarare än att det belysa resultatet som slutprodukt⁷³.

3.2 INTERVJU

Insamlingen av studiens empiriska data skedde genom sju stycken Semistrukturerade samtalsintervjuer. Metoden nyttjades med anledning till dess möjlighet att ge svar på hur ett eller flera fenomen gestaltar sig.⁷⁴ Att aktivt kunna föra en dialog innebär att en mer ingående förståelse för hur de intervjuade kandidaterna upplevde omgivningen, närmare bestämt hur de upplevde särskilda situationer⁷⁵. Utformningen gjorde det möjligt att nå ett djupare och utförligare svar i de ställda frågorna. Metoden medgav även utrymme för att på djupet kunna beröra och nå svar på fenomen som den intervjuade själv inte hade förståelse för eller på egen hand reflekterat över^{76 77}. Vilket var den huvudsakliga anledningen till valet av att genomföra samtalsintervjuer av en semistrukturerad karaktär, detta med hänsyn till att studien ämnar undersöka abstrakta psykologiska fenomen⁷⁸.

Inför respektive genomförande kontrollerades det att kandidaten befann sig på en sådan plats där den med låg sannolikhet kunde bli störd av yttre faktorer. Intervjuerna varade mellan 40 och 60 minuter, de genomfördes konsekvent över telefon och spelades in under tiden som samtalet fortlöpte. Detta skedde av tre huvudsakliga anledningar, (1) att fullt ut kunna fokusera på kandidatens svar och ställa relevanta motfrågor, (2) att underlätta för senare transkribering, (3) samt medge större spårbarhet i det insamlade empiriska materialet. I direkt anslutning till genomförandet av respektive intervju noterades kandidatens namn, ålder samt tid och datum.

3.2.1 Urval

Med hänsyn till studiens ändamål föll det naturligt att välja kandidater som tjänstgjort inom en soldatbefattning under insats FS22. Då den kumulativa anpassningen står i centrum valdes främst kandidater som inte var utsatta för en allt för stor direkt fara. Som det framgår i tidigare forskning, utsätts denna grupp mer sällan för studier av samma ambition vilket gör dessa intressanta att utforska. De utvalda kandidaternas primära arbetsuppgift under insats

---

⁷¹ Regeringskansliet, *strategi för Sveriges stöd till det internationella engagemanget i Afghanistan*, s. 7

⁷² Regeringskansliet, *strategi för Sveriges stöd till det internationella engagemanget i Afghanistan*, s. 3–4

⁷³ Denscombe, *Forskningshandboken*, s. 61

⁷⁴ Esaiasson et al., *Metodpraktikan*, s. 252

⁷⁵ S. Kvale och S. Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, övers. S.E. Torhell, 3:e uppl., Lund, Studentlitteratur, 2015, s. 17

⁷⁶ Kvale och Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, s. 180

⁷⁷ Kvale och Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, s. 192

⁷⁸ Kvale och Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, s. 119

FS22 var att bemanna den taktiska operationscentralen. Den nominella uppgiften var att sköta kommunikationen mellan enheter som verkade utanför basområdet och de styrande enheter (staber) som verkade inifrån basområdet. Anledningen till att just denna målgrupp är intressant för studiens ändamål beror på vikten av deras uppgift för insatsens funktion. Ledning anses vara en grundläggande förmåga för att nå önskad militär effekt ⁷⁹ och med hänsyn till att arbetet har en omedelbar påverkan på de enheter som verkar i direkt fara, utanför basområdet, kan de uppfattas äga ett indirekt ansvar för andras liv.

Uppdraget att bemanna den taktiska operationscentralen var nytt för svenskar, en rotering hade skett innan, dock hade den endast varat i tre månader och bedömdes därför inte lika lämplig, dels med hänsyn till den korta tidsperioden samt att insatsperioden normalt sätt sträcker sig över sex månader. Resultatet ger således en bättre bärighet mot framtida roteringar samt vidare forskning.

VERKSAMHETSOMRÅDE	KÖN	ÅLDER	ID
Utom bas	M	28	IK01
Inom bas	M	38	IK02
Inom bas	M	29	IK03
Inom bas	M	26	IK04
Inom bas	M	30	IK05
Utom bas	M	28	IK06
Inom bas	M	30	IK07

Figur 4. Sammanställning intervjukandidater.

Urvalet och studiens kvalitativa karaktär innebär att resultatet inte bör generaliseras till den större populationen. ⁸⁰ Studien avser dock inte att ge en sådan bild, utan snarare bidra med en djupare förståelse för adaptationen inom den begränsade gruppen och dess kontext. Däremot inkluderades det två kandidater vars arbete under insats FS22 innebar mer direkt fara, detta med anledning att ge ett bredare perspektiv för adaptationens studie och delvis hantera denna problematik. Att inkludera enstaka individer, från samma kontext, dock med en skild uppgift stärker studiens resultat vid tillämpning mot den större populationen.

3.2.2 Intervjuguide

För att möjliggöra tillämpning av det teoretiska ramverket mot en verklighet (intervjukandidaterna) deriverades en intervjuguide från den teoretiska modellen. Deriveringen resulterade i de fem underdimensionerna för anpassningsförmågan vilka verkade som övergripande områden, där det respektive område indelades i bearbetningssystemets fyra processer. Intervjuguiden i fråga utformades med ett semi-strukturellt förhållningssätt och var således öppen för motfrågor. Dessa frågor utlöstes när kandidaten nämnde eller berörde någon av anpassningsförmågans underdimensioner. Motfrågorna var av reflekterande och utforskande natur med avsikten att nå djupare i kandidatens svar. Samtliga intervjuer gav svar på samtliga grundfrågor, däremot med olika djup.

⁷⁹ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, s. 58

⁸⁰ Bjereld, Demker och Hinnfors, *Varför vetenskap?* s. 119

Inledningsvis tillfrågades kandidaterna sakfrågor i form av deras nuvarande sysselsättning, bakgrund inom och utom den militära professionen. Det noterades även personlighetsförändringar från innan till efter. Ändamålet var att mjuka upp kandidaten och sätta igång dennes tankeprocess. Därefter tillfrågades kandidaterna öppna frågor som rörde situationer karaktäriserade av de fem underdimensionerna av anpassningsförmågan. Frågorna kring situationerna var av öppenkaraktär där meningen var att nå en flerdimensionell förståelse för relationen mellan kandidatens psykologiska tankeprocess och situationen. Avslutningsvis tillfrågades kandidaterna om de önskade dela med sig av ytterligare information som ej berörts under intervjun, detta för att ge kandidaten utrymme till att tänka fritt och eventuellt avlasta sig innan intervjun avslutades.

3.2.3 Etik

När information inhämtas från andra individer är det viktigt att hantera och respektera etiska aspekter. Detta är viktigt både i avseendet att trovärdig information ska kunna samlas in, samt även för att källan till materialet inte ska ta skada av studien. Detta är särskilt viktigt vid kvalitativa studier och i synnerhet när informationen samlas in genom intervjuer. Följande åtgärder vidtogs under studien för att i bästa mån säkerställa att de svar intervjukandidaterna gav stämde överens med hur det faktiskt låg till, samt att dessa inte led risk för att innan, under eller efter ta skada av studien.⁸¹

De tillfrågade informerades både muntligt och skriftligt om intervjuns innebörd och deras rättigheter och deras frivillighet mot deltagandet. Kandidaterna välkomnades öppet att avbryta deltagandet både innan, under och i efterhand, alternativt välja att inte besvara specifika frågor och de upplystes om att intervjumaterialet presenteras anonymt.

---

⁸¹ Saunders, Lewis and Thornhill, *Research methods for business students*, s. 128-30

3.3 METOD FÖR BEARBETNING OCH ANALYS

I anslutning till avslutad intervju transkriberades insamlade data ⁸². Därefter kategoriserades kandidaternas svar systematiskt till respektive underdimension av anpassningsförmågan som de berörde, för att därefter, inom respektive underdimension, kategoriseras till respektive process i bearbetningssystemet. *Se Figur 5.*

UNDERDIMENSION

Situationsuppfattning

Kandidatens svar...

Strategival

Kandidatens svar...

Situationshantering

Kandidatens svar...

Erfarenhetsinsamling

Kandidatens svar...

Figur 5. Visualiserat exempel av kategorisering.

Detta skedde först genom att fråga efter fråga genomsöktes, därefter genomsöktes transkriberingen i sin helhet då kandidatens svar stundom kunde härledas till flera frågor. Frågor av reflekterande natur ställdes till den empiriska data, vad pratade kandidaten om? Var detta viktigt för kandidaten? Kan den underliggande meningen sammanfattas? Vilka nyckelord är frekvent återkommande? Hur relaterar dessa till varandra? Vidare summerades kopior av det transkriberade materialet innehållandes relevant data ⁸³.

I nästa skede tilldelades respektive intervju en egen färg för att undvika sammanblandning mellan transkriberingarna. Därefter sammanfogades informationen från respektive transkribering till ett och samma dokument. I Analysen ställdes respektive indikator i *figur 6* mot de bearbetade materialet. Det sammantagna resultatet av de fyra process stegen ställdes därefter mot definitionen för underdimensionen, vilket avslutningsvis blev underlag för analysens slutgiltiga resultat.

---

⁸² M. Saunders, P. Lewis and A. Thornhill, *Research methods for business students*, Essex, Pearson Education Limited, 2012, s. 550-52

⁸³ Saunders, Lewis and Thornhill, *Research methods for business students*, s. 554

3.4 OPERATIONALISERING

DIMENSION	TEMA	INDIKATOR
	<u>Situationsuppfattning</u>	Kandidater med god anpassningsförmåga identifierar relevanta omgivningsbaserade signaler som talar för ett behov av förändring.
	<u>Strategival</u>	God anpassningsförmåga utgörs av en uppsättning relevanta och lämpliga val av strategier för att hantera omgivningen.
Stress, interpersonell, kris, kulturellt, osäkerhet	<u>Situationshantering</u>	Kandidater med god anpassningsförmåga reglerar sitt beteende på lämpligt sätt för att förändra eller skapa förändring i situationen. Kandidater med god anpassningsförmåga antar aktiva situationshanterings-stilar och realiserar problemfokuserade hanteringsstrategier.
	<u>Erfarenhetsinsamling</u>	Kandidater med god anpassningsförmåga förvärvar lämplig kunskap om situationen samt det egna utförandet och bedömer anpassningens resultat.

Figur 6. Operationaliserad analysmatris. ⁸⁴ ⁸⁵

⁸⁴ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 20

⁸⁵ Ployhart and Bliese, *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, s. 37-39

4. ANALYS OCH RESULTAT

Kapitlet innehåller analys följt av studiens resultat. Analysen har delvis varit under process genom studiens hela genomförande och i synnerhet efterhand som empiriskdata inhämtades genom intervjuad. Genom att analysera den inhämtade data öppnades det upp för att korrigera intervjuguiden för att bättre nå den eftersökta informationen, samt för att kunna styra intervjuerna i likvärdiga riktningar.

4.1 ANALYS

4.1.1 Osäkerhet

Hur vida kandidaterna uppfattade situationer som karaktäriserades av osäkerhet skiljde sig åt på ett emotionellt plan, vilka varierade mellan rädsla, oro och ångest. “[...] jag tror att det är någon underliggande oro som man har som att man inte vet vem eller vad som var farligt.⁸⁶” Vad som däremot var genomgående indikation för samtliga kandidater var att de emotionella uppfattningar situationen innebar var av negativ karaktär.

Dock innebar dessa emotionella reaktioner en tydlig indikator hos kandidaterna att omgivningen i fråga hade förändrats, vilket indikerar för att kandidaterna framgångsrikt registrerade ett behov av förändring vid perceptionen av situationen. “[...] situationen måste ju ändå lösas ju. Det är väll det som man, som jag generellt tänker på eller vad det nu än är så måste man ju kunna ta sig ur det.⁸⁷” Majoriteten beskrev att de i sammanhanget upplevde starka viljor av att förändra situationen, dock följt av känslor av ångest grundade över osäkerheten i hur situationen i fråga skulle hanteras och vad kandidaternas prestation skulle resultera i.

Vidare uttryckte majoriteten av kandidaterna sig anta strategier kantrade av aktion, där lösandet av uppgiften eller situationen stod i centrum. De utmärkande ledord som beskrev det strategiska förloppet var acceptera, besluta och agera. Övergripande idén med strategin utgav sig för att rikta fokus och energi mot kända parametrar och inte låsa fast vid de parametrar som var osäkra eller ännu inte kända. En kandidat skiljde sig från de övriga och tenderade anta sig strategi av just sådan karaktär, där reflektion över ovetskapen och jakt efter den bristande kunskapen var ledande.

[...] man får ta ett beslut och sen får man stå med det baserat lite på tidigare erfarenheter, lite så här sunt förnuft och lite samverkan med andra så brukar det alltid bli rätt beslut [...] blir det fel så blir det fel. Men då vet man det till nästa gång.⁸⁸

Tillvägagångssättet kandidaterna i verkligheten åtog sig för att hantera de osäkra situationerna i nya omgivningar var genomgående av positivt laddad karaktär. Situationerna hanterades genom att i en tillämpad kombination av att samverka, arbeta ut efter uppgiftens slutmål eller det övergripande syfte som lett till situationen i fråga, handla utefter inövade rutiner, återkalla tidigare erfarenheter och handla ut efter dessa.

⁸⁶ IK03, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

⁸⁷ IK01, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-12.

⁸⁸ IK02, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

[...] där blir det lite grann att man handlar på rutin även om jag inte riktigt förstår vad jag gör för någonting så blev det från min sida en allmän acceptans om att det finns ett syfte med det jag gör just nu.⁸⁹

Utvecklingen under insatsens gång var kandidaterna överens om, de upplevde att frekvensen som de utsattes för osäkra situationer avtog med tiden. Rädslan och oron avtog och de upplevde att de reagerade i mindre utsträckning på nya situationer. De upplevde att arbetet flöt på och var mer effektivt med tiden som gick, detta i hand med de upplevde känslor av att ha adapterat till omgivningen vilket beskrevs som: ”tryggare för du känner mer folk runt omkring dig, mer hemma i området och varm i kläderna [...] och har koll på läget.⁹⁰”. Dock beskrev tre kandidater utvecklingen till viss del som negativ, där de upplevde sig slappna av och visa mindre respekt för situationens alvar, vilken istället nonchalerades.

4.1.2 Stress

Kandidaternas perception i situationer kantrade av stress var diversifierade. En tredje del av de tillfrågade kandidaterna uppfattade situationen negativt och mötte känslor av oro, nervositet och ångest. Dessa känslor härleddes till oklarheter i hur situationen i fråga skulle bemötas och vad som i situationen skulle ske.

Det kan ju bli en oro såklart om hur man ska lösa uppgiften på bästa sätt, så det är väll snarare det kanske att man kan få lite oro och ångest så där kanske om man blir väldigt stressad.⁹¹

Den andra tredje delen uppfattade stressartade situationer som positivt och trivsamt och fann sig snarare lugna och trygga i det initiala skedet ”Jag fungerar väldigt bra under stress [...] men det är klart jag kan känna av stress mentalt men jag trivs när det är stressigt.⁹²” Den resterande delen beskrev det som svårt att återkalla hur de uppfattade och kände när de initialt ställdes inför stressartade situationer. Däremot beskrev det reaktioner i form emotionell instabilitet och ett undrandragande från situationen och de involverade parterna. ”Blev väll mer ilska liksom [...] snarstucken är nog det ordet jag skulle använda, lite så irriterad.⁹³”

De val av strategier kandidaterna antog sig var likt perceptionen, diversifierade. De två första tredjedelarna beskrev sig nyttja strategier av att koncentrera sig till lösandet av situationen snarare än att fixera vid stressorerna. De nyttjade strategiska knep i form av systematiskt angripa situationen genom att angripa problemet stegvis. Den del som var oförmögna att beskriva sin situationsuppfattning beskrev ett destruktivt strategival av att koppla bort, stänga av och i vissa fall förneka behovet av situationshantering. ”Det är väll snarare det att jag inte känner när jag känner stress, att jag kopplar ifrån någonstans och stänger av lite.⁹⁴”

De strategiska inriktningarna för hanteringen korrelerade väl med hur kandidaterna hanterade de stressfyllda situationerna. Hanteringsprocessen förlöpte genom att utefter prioritetsordning systematiskt arbeta sig genom situationens delmoment. Även de kandidater som beskrev sig ha

---

⁸⁹ IK06, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-20.

⁹⁰ IK02, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

⁹¹ IK02, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

⁹² IK03, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

⁹³ IK07, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-20.

⁹⁴ IK07, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-20.

svårigheter av hur de skulle hantera situationerna visade sig omedvetet anta sig dessa hanterings-stilar.

Man kan väl bara göra en sak i taget, försöka prioritera, ja okej men vad måste göras först och sen liksom bara försöka borra ner huvudet istället för att tänka för mycket på det stora hela sådär, beta av det du vet, försöka tänka lite logiskt. Så här systematiskt.⁹⁵

I början upplevdes situationerna som svåra, dock hanterbara. Situationerna ställde krav på stort fokus och en hög grad av koncentration. Samtliga kandidaterna upplevde gemensamt att det fanns en underliggande oro och nervositet för att stressartade situationer skulle uppstå. Dock beskrevs det att dessa känslor efterhand gav med sig i samband med att vanebildning.

Det blir lite bättre när man kommer in i det efter ett tag liksom när man blir lite varm i kläderna man känner att man behärskar alla moment så blir det väl lite bättre [...]. Så att det är nog bara en vaneprocess.⁹⁶

4.1.3 Kulturellt

Samtliga kandidater uppfattade situationer med kulturell interaktion tudelad, de beskrev positiva känslor av spänning och uttryckte ett intresse för att arbeta med nya kulturer. Samtidigt, den andra upplevda delen, var nervositet och oro, vilka härstammade från farhågor om att de kulturella skillnaderna skulle innebära svårigheter för samarbetet, samt de eventuella begränsningar detta skulle medföra.

Spännande att träffa dem och lära sig om dem, trodde att dem skulle vara hårda svin, den klassiska finska officeren, tänkte 'shit', man har lite mer tjena polarn' till svenska befäl och så ska man ha en mer upp snärt relation till finska befäl, det var väl den enda oron som fanns.⁹⁷

Jag kände nog att det skulle bli ganska spännande så länge dem kunde bra engelska då, och det kunde dem ju så det var ingen fara, men det var väl det enda man var nervös inför.⁹⁸

Den strategiska ingången kandidaterna redogjorde för var även den av samma andemening för samtliga kandidater. En vilja av att möta kulturellt influerade situationer med respekt och lyhördhet gentemot de olikheter och skillnader som kunde tänkas existera. Detta med en bakomliggande vilja av att uppträda med professionalism genom att fokusera och arbeta utefter uppgiften och ställa denne i centrum, istället för kandidatens personliga.

I linje med den tilltagna strategin hanterades kulturellt influerade sammanhang med ett öppet sinne och en vilja för att interagera och integrera kulturen sinsemellan. Fokus och koncentration riktades dock mot situationen eller uppgiftens krav vilka var den centrala punkten under hanterandet.

Den kulturella dimensionen visade sig generera positiva erfarenheter för samtliga kandidater. Även de som upplevde farhågor insåg i ett tidigt skede att dessa inte var någon begränsning,

---

⁹⁵ IK02, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

⁹⁶ IK02, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

⁹⁷ IK07, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-20.

⁹⁸ IK04, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

svarare upplevdes det att kulturell interaktion bidrog till arbetsförmågan, ”Man kände sig nästan trygg i där nere att va lite mer kommando styrd. Det var mycket tydligare hierarki där än vad det var mot dem svenska cheferna. ⁹⁹”

4.1.4 Kris

Gemensamt mellan kandidaternas situationsuppfattning i krisartade sammanhang var deras förståelse för dess alvarliga karaktär. Det beskrevs med känslor adrenalinpåslag, förhöjd puls och en vilja av att snabbt klara ut situationen eller problemet. Vidare beskrev ena hälften av kandidaterna att de uppfattade situationerna som stressiga eller att det var bråttom att de klarades ut medans andra hälften beskrev hur de fan det svårt att fullt uppfatta situationen utan de kände sig desorienterade i tid och rum. ”Första gången var det väldigt uppjagad. man var ju liksom shit det här är första gången nånting faktiskt hände när man var där själv. [...] Då var man ju lite vilsen. ¹⁰⁰”

De strategival kandidaterna antog sig under krisdrabbade event riktade sig alla mot att snabbt klara ut situationen och lösa problemet. De utvecklade beskrivningarna kandidaterna gav av sitt strategiska tillvägagångssätt var att de genom reflektion och överblick såg sig samla kontroll över situationen. Vidare beskrev de val av att samverka med andra parter för att besvara situationen och att därefter handla utefter rutin och tidigare erfarenhet. När någon rutin inte var etablerad beskrev kandidaterna att de upplevde desorientering.

Alltså mindre av ett frågande om vad ens uppgift faktiskt var och mer att man var inkörd i att så här funkar det och nu genomför man sin tjänst, ser till att det funkar [...] det var mer av en rutin och att man visste vad som skulle ske. ¹⁰¹

Majoriteten av kandidaterna upplevde svårigheter av att hantera krisartade situationer i den nya omgivningen. Sättet situationerna hanterades på var att bryta ner situationen i fragment för att bit för bit och utforska sig fram. Med en lyhördhet och acceptans för situationens förhållanden skapade kandidaterna möjlighet till att bygga rutin för att ut efter som missionen fortlöpte bygga effektiva rutiner mot hanteringen av likartade situationer.

[...] bas rutiner har man ju alltid med sig från övningar och såhär men sen är det ju mycket grejer som kommer i situationen, det är ju inte lätt och det är ju två olika saker Afghanistan och Sverige. Du är ute på en stor djävla öken, det är inte så lätt att försöka öva det i Sverige. ¹⁰²

Underdimensionen kris och kandidaternas bearbetningsprocesser visade sig starkt influerade av rutinbildning. ”Saker man höll på med lärde man sig att minnas med minnesregler och sånt så det blev mycket effektivare på det sättet. ¹⁰³” Där förståelse för och handhavande av utrustning, genomförandet av arbetsprocesser och effektiviteten av dessa upplevdes förbättras med tiden “[...] när man lärt sig saker att man inte behöver tänka lika mycket på utförandet som informationen kanske. När man hanterar vissa grejer.” ¹⁰⁴. I och med att rutiner skapades.

---

⁹⁹ IK03, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

¹⁰⁰ IK03, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

¹⁰¹ IK03, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

¹⁰² IK01, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-12.

¹⁰³ IK04, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

¹⁰⁴ IK04, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

[...] men sen så fick man ju både bättre hand om utrustning och procedurer [...]. Det blev mer så att man gjorde mer det man skulle och mindre tänkte på vad som faktiskt skulle hända å vad man skulle göra.¹⁰⁵

Dock var denna rutinbildning en process som krävde tid för att mogna ”Vi var ju mer samövade efter tre månader.”¹⁰⁶, vilket även gruppens chef uttryckt vid ett tillfälle “[...] bättre eller så halvvägs in och lite senare kanske.”¹⁰⁷.

4.1.5 Interpersonell

Genomgående beskrev samtliga tillfrågade kandidater att kommunikationen bör stå i centrum vid situationer i den förändrade omgivningen som kantrades av social interaktion. kandidaterna uppfattade att det sociala läget innan omgivningsförändringen inträffade var av god karaktär och att den nya omgivningen var påfrestande på den sociala dimensionen.

Det var nog att leva i sånt så nära och att gå om varandra, [...], alltså att man ska kunna komma överens på en sån liten yta speciellt när det var olika tider och sover olika och kanske inte är helt lika människor heller.¹⁰⁸

Situationer som innebar problem i den sociala dimensionen uppfattade samtliga som obekväma och jobbiga. En av kandidaterna upplevde även en oro i och med att denne uppfattade att effekterna av problemen kunde skada arbetet eller gå ut över icke berörda parter.

[...] tänker man ju på dem som kanske var ute i fält, [...] om det är en duktig signalist så är det ju ett väldigt stort stöd för någon som leder en konvoj om det skulle hända något där ute eller om man kommer i kontakt med en signalist som man inte har förtroende för.¹⁰⁹

Valen för hur kandidaterna avsåg att hantera situationer med interpersonella problem var av genomgående likartad karaktär i olika grad, dock var kandidaternas vilja tu delad. Det beskrevs en inre kamp om det strategiska valet där ena sidan talade för det sunda förnuftet av att föra dialog och samverka för att finna konsensus. Motsatsen å andra sidan talade för ett undvikande och följa en strategi som innebar att ignorera problemet, ihop om att tid eller andra berörda parter skulle hantera situationen. ”Jag kan både va konflikt rädd och gå rakt på sak och vilja lösa.”¹¹⁰

Kandidaternas faktiska sätt att agera var överhängande i linje med den positiva delen i strategikonflikten, endast en av kandidaterna beskrev sitt sätt att hantera situationerna som bakåtsträvande där denne drog sig undan problemet och situationen för att själv slippa hantera situationen. De övriga kandidaterna beskrev sig hantera situationerna, även om vissa uttryckte vemod, genom att aktivt agera och bjuda in till samverka för att diskutera sig fram till en diplomatisk lösning och ge kollektivet möjlighet att nå konsensus och finna solidariska lösningar.

---

¹⁰⁵ IK03, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

¹⁰⁶ IK07, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-20.

¹⁰⁷ IK02, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

¹⁰⁸ IK04, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

¹⁰⁹ IK05, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-16.

¹¹⁰ IK05, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-16.

Sammantaget antydde kandidaterna på att det interpersonella fick en positiv påverkan mot arbetet i och med att tiden fortlöpte. Dock berodde detta ej på någon tydlig omsättning av erfarenheter från, under insatsen, tidigare interpersonellt hanterade situationer. Vad som däremot visade sig påverka den interpersonella relationen och dimensionen var den tristess som uppstod.

Jag skulle inte säga att det påverkade själva arbetet, när man arbetade var man inte uttråkad längre, så det var snarare så att man sökte andra uppgifter, [...]. Så vi var ju några som ägnade ganska mycket tid åt att hjälpa folk med deras sambandsutrustning i bilar och sådär så att skyttet kunde vila när dem var inne om du förstår. Så man skaffade sig ett syfte.¹¹¹

Vidare gavs tecken på vad som kan antydvas till emotionella relationer stärkes medarbetare emellan. ”Utan tvekan får man ta ansvar att man kan lösa sina uppgifter på ett bra sätt och att man lägger ner den tiden [...]. Det gäller även att vara professionell mot dem man åker ner med.”¹¹² Effekten av att bo och leva tätt inpå varandra under längre perioder antydde på att stärka kandidaternas ansvarskänslor för varandra samt för yrket i sig. Detta är något som vanligen nämns och tycks ligga lika nära människans natur som adaptationen själv.

4.2 RESULTAT

4.1.6 Anpassningsförmåga

Analysen av underdimensionen osäkerhet visar på att processerna i bearbetningssystemet inledningsvis var av ostabil karaktär där merparten av kandidaterna ej förmådde uppfatta situationerna på ett fördelaktigt sätt. Utan upplevde negativa känslor. Dock identifierades behovet av förändring i de situationer som uppkom, borstet från en av kandidaterna. Kandidaternas val av situationshanteringsstilar var däremot av god karaktär med ledord som acceptera, besluta, agera. De förmådde även att kanalisera energin mot det kända snarare än det okända och arbeta mot ett övergripande syfte. Efterhand avtog kandidaternas emotionella påverkan och de reagerade i mindre utsträckning på nya situationer kantrade av osäkerhet.

Överlag visade analysens resultat på att bearbetningsprocesserna skiljde sig åt mellan kandidaterna och att endast en mindre del faktiskt upplevde och hanterade stressfyllda situationer väl under insatsens initiala skede. Vissa kandidater beskrev förvisso god artade hanteringsstilar. Dock misslyckade en större del att både återhämta erfarenheter från dessa situationer och hanterade situationerna med destruktiva strategiska val och tillät emotionerna vara ledande.

Kandidaterna uppvisade god förmåga vid att anpassa sig till andra kulturer, acceptera dessa och lärde sig se ett arbetsmässigt värde i mångfalden. De förmådde sätta uppgiftens behov före sina egna och visade över tiden en vilja av att möta kulturellt influerade situationer med respekt och lyhördhet. Kandidaternas sätt att hantera situationer som berörde underdimensionen kris förbättrades med tiden. De emotionella upplevelserna var av negativ karaktär i olik utsträckning. Dock uttrycktes ett starkt genomgående tema av samtliga för hur de fördrog att hantera krisdrabbade situationer. Temat var rutin och det var någon som förbättrade samtliga kandidaters prestation när det etablerades.

---

¹¹¹ IK07, intervjuad av Marcus Svensson, telefonintervju, 2017-05-20.

¹¹² IK05, intervjuad av Marcus Svensson, telefonintervju, 2017-05-16.

Analysen av den interpersonella underdimensionen tyder på en framgångsrik anpassning. Kandidaterna visade sig i den interpersonella dimensionen identifiera och hantera situationerna väl i enlighet med teorins definition. Samtliga kandidater uppvisade god hantering av samverkan med andra och en strävan efter att finna konsensus när problematik uppstod. Kandidaternas hänsyn mot andra visade sig även växa efterhand. Den faktor som genomsyrade samtliga av kandidaternas svar var aspekten av rutinbildning, detta visade sig vara en faktor genomgående över majoriteten av anpassningsförmågans underdimensioner.

av den individuella adaptationen som hade störst inverkan på prestationen i det studerade fallet. Skapandet av rutiner i det arbete som genomförs tyder på ett effektivare arbete med bättre utfall. Psykologiska belastningar från intryck och känslor som den studerade omgivningen medförde visade sig i analysen uppträda, dock ej påverka kandidaternas prestation, varken utifrån deras egna bedömning eller utifrån utomståendes bedömningar.

5. AVSLUTNING

Baserat på analysens upptäckter kommer avslutningskapitlet sammanfatta och återkoppla till studiens ställda problem, syfte och frågeställning. därefter presenteras studiens slutsatser vilka diskuteras i förhållande till de teoretiska och metodologiska utgångspunkterna. Avslutningsvis presenteras förslag till vidare forskning och resultatens relevans för yrkesutövning som officer diskuteras.

5.1 SAMMANFATTNING

Studien syftar till att undersöka omgivningens påverkan på soldaten och soldatens respons för att hantera denna påverkan. Studien ämnar pröva I-ADAPT Teorin i en ny kontext, detta genom att undersöka hur yttre faktorer, i insatsmiljö FS22, påverkar soldatens mentala processer. Teorin har tidigare enbart prövats i civila sammanhang och en undersökning av teorin i en kontext karaktäriserad av extrema förhållanden, kan bidra till att öka dess användningsområdet. Genom att utforska soldatens anpassningsförmåga kan denna bättre förebyggas inför kommande insatser.

Forskningsfråga

Hur påverkas soldatens psykologiska anpassning till insatsmiljön FS22?

Soldatens psykologiska anpassning till insatsmiljön påverkades av samtliga fem beprövade underdimensioner. Vidare hur mycket är det i vilken utsträckning respektive under dimension påverkade respektive individ skilde sig åt. Dock fanns det några gemensamma nämnare som kunde bekräftas. Den kulturella under dimensionen hade en positiv effekt på soldaternas prestation och är något som kan vidareutvecklas för att öka både effekten vid insatser, samt även i relationen till andra nationer då relationer antyder sig vara en framgångsfaktor för att undvika konflikter. Situationer som karakteriserades av stress var något som samtliga kandidater, i någon form av utsträckning ansåg var problematiskt att hantera. För att i framtida insatser effektivare kunna hantera stress bör soldater ges verktyg och utbildning i att mentalt förbereda sig inför stressartade situationer.

Det som i analysens resultat identifierades inneha högst grad av relevans var den frekventa förekomsten av rutinbildning. I synnerhet gällande underdimensionen för hantering av krisartade situationer. Skapandet av rutiner visade sig vara en stor framgångsfaktor för soldatens anpassning till insatsmiljöns omgivning. Samtliga kandidater nämnde vid upprepade tillfällen hur deras emotionella reaktioner på omgivningen dämpades i takt med att rutin skapades och i synergi med detta öka deras förmåga att prestera.

Med hänsyn till att en avsikt med studien var att utveckla den teoretiska modellen genom att pröva den mot en ny kontext är fråga: Hur pass användbar är då teorin för den specifika kontexten? Relevant att ställa. För att resultatet lämpligen ska kunna nyttjas i den specifika kontexten finns det behov av att den prövas ytterligare. Teorin medför i sig ett behov av att generalisera soldatens beteende, vilket i realiteten inte nödvändigtvis ger en korrekt bild då även om karaktären av en omgivning är statisk kan vitt skilda situationer uppstå som kräver

olika förmågor och även om flertalet situationer är sig lika är det inte nödvändigtvis att soldaten i fråga agerar på samma vid bägge tillfällena. Dessutom påbörjade de intervjuade kandidaterna missionen med olika förutsättningar kopplat till tidigare erfarenheter kopplat till behovet av att anpassa sig till nya miljöer, vilket kan påverka deras olikheter och således även resultatet.

5.4 FÖRSLAG FÖR VIDARE FORSKNING

Förslag till vidare forskning är att pröva det teoretiska ramverket fullt ut mot samma kontext, teorins alla dimensioner bör beprövas i en både dynamisk och statisk militär kontext. Ytterligare identifierade behov av vidare forskning är att pröva anpassningsförmågans effekt på soldatens prestation och hur anpassningen påverkar dennes krigsduglighet.

5.5 BETYDELSE FÖR DEN MILITÄRA PROFESSIONEN

Med studien som underlag kan vikten av förebyggande missionsutbildning, tillsammans med dem som kommer jobba under missionen bekräftas, vikten av att man övar på det som faktiskt kommer att hanteras och lösas under själva missionen. Vad som bör uppmärksammas är vikten av de psykologiska förberedelserna, detta bör utvecklas vidare och forskas mer om då studien tyder på att dessa förberedelser har en positiv inverkan på soldatens initiala prestation. Insatsmiljön har stor potential att påverka soldaten och nödvändigtvis inte endast dennes prestation, utan även dennes mentala välmående i arbetsmiljön.

Med hjälp av studiens resultat kan en bättre förståelse av adaptationsprocessens psykologiska inverkan på individen ges. Detta kan bidra till soldaten när den själv ska bilda sig en bättre förståelse för dess psykologiska begränsningar samt möjligheter den står inför. Än viktigare kan det bidra till att officerare ska få en bättre utgångspunkt vid taktiserande av operationer och för att få ett bättre utgångsläge för att kunna förutse friktioner kopplade till soldatens krigsduglighet.

LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING

LITTERATUR

Bjereld, U., Demker, M. och Hinnfors, J., *Varför vetenskap?* 3:e uppl. Lund, Studentlitteratur, 2013.

Bowers, D., and Kleiner, B.H., 'Behavioural interviewing', *Management Research News*, vol. 28, no. 11/12, 2005.

Denscombe, M., *Forskningshandboken*, 2:a uppl., Lund, Studentlitteratur, 2016.

Esaiasson, P. et al., *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik, 2017.

Farrell, T., 'Improving in War: Military Adaptation and the British in Helmand Province, Afghanistan, 2006-2009', *Journal of Strategic Studies*, vol. 33, no. 4, 2010.

Frisancho, A.R., *Human adaption and accommodation*, USA, University of Michigan Press, 1993.

Marcus, R.D., 'Military Innovation and Tactical Adaptation in the Israel-Hizballah Conflict: The Institutionalization of Lesson Learning in the IDF', *The Journal of Strategic Studies*, vol. 38, no. 4, 2015.

Piantadosi, C.A., *The Biology of Human Survival: Life and Death in Extreme Environments*, New York, Oxford University Press, Inc, 2003.

Ployhart, R.E., and Bliese, P.D., 'Individual Adaptability (I-ADAPT) Theory: Conceptualizing the Antecedents, Consequences, and Measurement of Individual Differences in Adaptability', *Advances in Human Performance and Cognitive Engineering Research*, vol. 6, 2006.

Pulakos, E.D. et al. 'Adaptability in the workplace: Development of a taxonomy of adaptive performance', *Journal of Applied Psychology*, vol. 85 no. 4, 2000.

Saunders, M., Lewis, P. and Thornhill, A., *Research methods for business students*, Essex, Pearson Education Limited, 2012.

Schmitt, O., 'French Military Adaptation in the Afghan War: Looking Inward or Outward', *The Journal of Strategic Studies*, vol. 40, no. 4, 2017.

von Clausewitz, C., *On War*, 3e. tyska upplagan, övers. J.J. Graham, London: N. Trübner & CO., 1873.

Wallenius, C., Larsson, G. and Johansson, C.R., 'Military Observers' Reactions and Performance When Facing Danger', *Military Psychology*, vol. 16, no. 4, 2004.

Wallenius, C., Larsson, G. and Johansson, C.R., 'Reactions and Performance of Swedish Peacekeepers in Life-Threatening Situations', *International Peacekeeping*, vol. 9, no. 1, 2002.

Wang, S., 'Individual Differences in Adaptation to Changes', PhD Thesis, Rice University, 2015.

Williamson, M., *Military adaptation in war: with fear of change*, New York, Cambridge University Press, 2011.

Yehudi, A.C., *Human Adaption: The Biosocial Background*, New Brunswick, Transaction Publishers, 2011.

Zorzie, M., 'Individual Adaptability: Testing a Model of its Development and Outcomes', Michigan State University, 2012.

Zwick, T. et al., 'The power of individual-level drivers of inventive performance', *Research Policy*, vol. 46, 2017.

OFFENTLIGT TRYCK

Försvarsmakten, *Försvarsmaktens Strategiska Inriktning 2015*, (FMSI 2015 Ä1), ändringsutgåva 1, Högkvarteret, 2016.

Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin* (MSD 16), FMV, FSV Grafisk produktion, 2016.

Försvarsmakten, *Operativ Doktrin* (OPD), Stockholm, Elanders Sverige, 2014.

Regeringens proposition 2014/15:109, *Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020*, Elanders Sverige AB, Stockholm, 2014.

ELEKTRONISKA KÄLLOR

Regeringskansliet, *strategi för Sveriges stöd till det internationella engagemanget i Afghanistan*, [hemsida], 2015, <http://www.regeringen.se/land--och-regionsstrategier/2010/07/strategi-for-sveriges-stod-till-det-internationella-engagemanget-i-afghanistan/>, (hämtad 8 maj 2017).

INTERVJUER

IK01, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-12.

IK02, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

IK03, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

IK04, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-15.

IK05, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-16.

IK06, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-20.

IK07, intervjuad av Marcus Svensson, personlig telefonintervju, 2017-05-20.